

Голові спеціалізованої вченої ради
із захисту дисертації на здобуття
ступеня доктора філософії
доктору політичних наук, професору
кафедри міжнародних відносин та
суспільних комунікацій
Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича
Федуняку Сергію Георгійовичу

Відгук

рецензента на дисертаційну роботу

Світлани Юріївни Константиюк

**«М'яка сила» як інструмент безпекової політики в умовах сучасних
глобальних викликів та загроз: на прикладі США»,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії
в галузі знань 052 – Політологія
за спеціальністю 05 – Соціальні та поведінкові науки**

Актуальність теми дослідження. В умовах сучасної геополітичної турбулентності питання безпеки набуває особливої гостроти. Російський наступ на Грузію у 2008 році, а згодом – на Україну (2014 рік) ознаменував спробу Москви повернутися до імперіалістичних практик нового часу, коли право сили переважувало силу права. Постмодерна політика кремля засвідчила провал ліберальних реформ та самої ідеї демократизації Росії, що в неї так вірили західні демократії на чолі із США. Водночас зміна геополітичної кон'юнктури після приходу нової президентської адміністрації Д.Трампа у січні 2025 року ставить на порядок денний питання майбутнього світоустрою, де «м'яка сила» як інструмент безпекової політики набуває нового забарвлення, одночасно підсилюючись та ослаблюючись *realpolitik* найбільших політичних акторів світу.

США, РФ, Китай активно використовують інструментарій «м'якої сили» для досягнення національних інтересів та посилення власних позицій на міжнародній арені. Кожна із названих держав претендує на світову першість, що виражається в ситуативному партнерстві у рамках активного протиборства.

Дилема «демократія vs авторитаризм» на фоні російської широкомасштабної війни в Україні набула чітко вираженого цивілізаційного вибору. Російський наступ на нашу державу з-поміж інших актуалізував питання впливу на суспільство, де цінності залишаються фундаментом державного будівництва та політичного вибору. У даному контексті «м'яка сила» є тим гібридним інструментом, який формує систему суспільних цінностей, поєднуючи при цьому інформаційний вплив, економічні та політичні важелі впливу, культурну, освітню, публічну дипломатію тощо. Розуміння природи даного інструменту, його можливостей та переваг вимагає ґрунтовного дослідження існуючих практик та досвіду, і досвід США, на нашу думку, заслуговує на особливу увагу з огляду на його системність та результативність, що і підкреслила аспірантка у своєму дослідженні (с. 17).

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дане наукове дослідження виконано в межах комплексної програми науково-дослідних робіт кафедри міжнародних відносин та суспільних комунікацій Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича «Міжнародно-політичні відносини: процеси, тенденції, актори / International and Political Relations: Processes, Trends, Actors» (номер державної реєстрації – 0122U2000058).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дослідження «м'якої сили» як інструменту безпекової політики США в умовах сучасних глобальних викликів і загроз, здійснене Константиною С.Ю., побудовано за чіткою логічною схемою. Визначена мета дослідження (с.17) була конкретизована у ряді дослідницьких завдань, що обумовили структуру роботи. Запропоновані хронологічні межі роботи дозволяють простежити динаміку змін основних засад безпекової політики США й, відповідно, підходів до використання «м'якої сили» як одного із її інструментів.

Вибудовуючи теоретико-концептуальні засади дослідження, Константиною С.Ю. у першу чергу проаналізувала фундаментальні категорії

дослідження, насамперед, концепт «м'якої сили», визначивши дискусійні питання щодо її природи (с.31-32). Окрема увага звернена на співвідношення концепцій «м'якої сили» та «національної безпеки» у теоретико-концептуальному вимірі. Заслуговує на увагу позиція авторки щодо необґрунтованості погляду «на національну безпеку в рамках традиційних уявлень в умовах сучасності, особливо з появою в науковому та практичному дискурсах концепції МС» (с.33), адже в умовах російсько-української війни саме поняття «безпека» набуло якісно нових обрисів. У першому розділі роботи визначені основні рамки дослідження м'якої сили у безпековому полі (с. 35-43), сформульовані безпекові функції м'якої сили актора-держави (с.43-46, Додаток Б(1)), а також безпекові функції основного інструменту м'якої сили – публічної дипломатії (с.46-48). Окрім того, представлені основні поведінкові стратегії актора-заявника у використанні м'якої сили (с.50-55). У своєму дослідженні Константинюк С.Ю. спирається на «агрегативний» підхід А.Паталаха, що дозволяє здійснювати глибокий аналіз відносин обраних для дослідження акторів м'якої сили (с.56). Використання структурно-функціонального, системного, міждисциплінарного підходів є методологічно обґрунтованим й необхідним для вирішення визначених у вступі завдань дослідження. Вибір методів дослідження обумовлений його характером та широкою джерельною базою (229 одиниць, більшість із яких англо- та німецькомовні).

Розглядаючи нормативно-правові та інституційні основи використання «м'якої сили» США у політиці національної безпеки, Константинюк С.Ю. насамперед здійснює аналіз її сутності, функцій та засобів впливу у постбіполярний період (с. 70-78), відстежує еволюцію використання «м'якої сили» США у контексті внутрішньої і зовнішньої політики у період 1991-2022 (с.79-91) та представляє результати контент-аналізу Стратегій національної безпеки США в контексті уваги до інструментарію «м'якої сили» (с.91-102). Ґрунтовний аналіз документів у поєднанні із кейс-стаді дозволив сформувати цілісну картину трансформації підходів адміністрацій США у використанні м'якої сили та оцінці її ефективності. Важливим, на нашу думку, у тому числі і з

огляду на трансформацію природи тероризму в умовах російської агресії проти нашої держави, є звернення до кейсу «війни з тероризмом» з боку США в контексті використання м'якої сили. Він, як зазначено у дисертаційному дослідженні, став «визначальним з точки зору ролі МС у зовнішній політиці США» (с.84). Одночасно м'яка сила безпосередньо або ж опосередковано, відповідно до результатів дослідження, «займає чільне місце в кожній із стратегій [стратегій національної безпеки США – Н.Н.-Ю.]» (с.101).

Звернення до практичного виміру реалізації політики «м'якої сили» США у зовнішньополітичному контексті відбувається крізь призму аналізу взаємовідносин із КНР (с.104-118), РФ (с.119-130) та ФРН (с.130-137). Константилюк С.Ю. зібрала великий емпіричний матеріал, визначила специфіку взаємодії США з названими вище державами у період від 1991 до 2022 років та сформулювала основні переваги та недоліки політики м'якої сили США, включаючи перешкоди для довготривалого позитивного ефекту. Здійснений аналіз дозволяє не лише зрозуміти американський підхід до міждержавної взаємодії у минулому, але й змодельовати сценарії розвитку ситуації у найближчій перспективі, враховуючи досвід попередньої адміністрації Д.Трампа у використанні даного інструментарію у зовнішній та внутрішній політиці. Останнє, на нашу думку, є особливо цінним в умовах посилення тиску з боку США на Україну щодо так званого «перемовного процесу».

Дослідження еволюції та перспектив використання «м'якої сили» США у захисті безпекових інтересів здійснено через визначення основних тенденцій у використанні «м'якої сили» Сполученими Штатами у сфері безпеки (с.140-144), переваг та недоліків політики «м'якої сили» США в умовах трансформації світового порядку (с.144-152) та перспектив й можливостей політики «м'якої сили» США як безпекового інструменту (с.152-160). Серед позитивних тенденцій Константилюк С.Ю. на перше місце ставить інституціоналізацію м'якої сили як окремого безпекового інструменту (с.143), що, на нашу думку, є цінним досвідом для України в умовах цинічної війни, розв'язаної росією проти нашої держави. Серед негативних тенденцій, фіксація яких, вважаємо, є важливою в контексті

розвитку політики «м'якої сили» в Україні, насамперед, відсутність довгострокових диференційованих стратегій впливу щодо різних типів акторів або ж прогалини у їхній вчасній імплементації (с.144). В роботі чітко сформульовані можливості, що їх відкриває застосування «м'якої сили» не лише для США, але й інших політичних акторів (с.152-153). Окрема увага звернена на необхідність удосконалення політики «м'якої сили» задля посилення її ефективності на внутрішньодержавному та інституційному рівнях (с.155-159).

Константинюк С.Ю. наголошує, що США «володіють безпрецедентно широкою мережею агентів МС, підкріпленою розгалуженою інституційною системою», що дозволяє Сполученим Штатам утримувати провідні позиції у зовнішньополітичному впливі та здатності здійснювати вплив «на глобальну політичну та культурну дійсність» (с.164). «М'яка сила» розглядається як «ненормативний феномен», що може використовуватися не лише як «засіб відстоювання національних інтересів актора», але й «у різних контекстуальних рамках», зокрема інформаційних та гібридних конфліктах (с.162), що в роботі активно простежується на прикладах різних держав і є актуальним для України.

Достовірність та наукова новизна отриманих результатів. Достовірність отриманих результатів забезпечується використанням широкого спектру методологічних підходів та методів дослідження, розкритих у вступі дисертації. В роботі вперше обґрунтовано комплекс концептуальних рамок дослідження політики «м'якої сили» як інструменту безпекової політики держави; запропоновано диференційовану систему безпекових функцій «м'якої сили» та публічної дипломатії; розроблено типологію стратегій держав-акторів у використанні «м'якої сили» в безпековому вимірі, а також комплексно досліджено ефективність, можливості та ризики використання політики «м'якої сили» США в постбіполярний період щодо акторів суперників та союзників. Авторка уточнила місце та роль «м'якої сили» в системі політики національної безпеки США у визначений хронологічний період, її зміст як механізму зовнішньополітичного впливу у добу постбіполярності; ефективність таких методів, як контент-аналіз, кейс-стаді та SWOT-аналіз у дослідженні безпекових

функцій «м'якої сили», а також диференційовані підходи США до інформаційно-психологічного впливу в рамках застосування політики «м'якої сили».

Повнота викладу основних положень дисертації в опублікованих працях. Основні положення та результати дослідження знайшли відображення у шести наукових статтях, п'ять із яких одноосібні й опубліковані у фахових виданнях групи Б, й одна у співавторстві з науковим керівником, опублікована у закордонному виданні Codrul Cosminului, що індексується у базах даних Scopus. Окрім того, опубліковано сім матеріалів виступів на міжнародних науково-практичних конференціях, в ході яких відбулася апробація результатів дослідження.

Змістовний аналіз публікацій та рукопису наукової праці засвідчує їхню узгодженість з основними положеннями дисертаційного дослідження. Наукові публікації Константиюк С.Ю. за кількісними та якісними характеристиками повністю відповідають встановленим вимогам до захисту кваліфікаційної наукової роботи на здобуття ступеня доктора філософії.

Дотримання вимог академічної доброчесності. Константиюк С.Ю. повністю дотримала вимоги академічної доброчесності під час написання свого дисертаційного дослідження. Використані ідеї, емпіричні дані, наукові твердження, результати досліджень інших вчених належним чином оформлені з посиланням на відповідні джерела. Ознак порушення принципів академічної доброчесності, що могли б поставити під сумнів самостійність виконаного дослідження, не виявлено. Дисертація, подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії, написана науковою мовою, відповідає вимогам щодо змісту та оформлення кваліфікаційних робіт даного рівня, вирізняється внутрішньою логікою структури, обґрунтованістю сформульованих висновків та рекомендацій.

Теоретичне та практичне значення результатів і висновків дисертації, пропозиції щодо їх використання. Дане дослідження є надзвичайно важливим в контексті сучасної російсько-української війни та системного посилення тиску на нашу державу з боку зовнішніх акторів, як союзників, так і ворогів. Результати даного дослідження мають вагомим теоретичним значенням в контексті доповнення

вітчизняного наукового доробку з питань форм, методів та функцій політики «м'якої сили», її концептуалізації.

Прикладний характер дослідження відкриває можливості для більш глибокого й ґрунтовного розуміння ролі та місця «м'якої сили» як інструменту безпекової політики держави в умовах сучасної глобальної турбулентності та геополітичної невизначеності. Його результати можуть бути використані під час розробки стратегічних документів національного рівня, вироблення політик, у т.ч., інформаційної, й будуть корисними для науково-дослідних інститутів, центрів, фахівців Міністерства закордонних справ України, Міністерства культури та інформаційної політики, інших державних установ нашої держави, які безпосередньо задіяні у формуванні стратегії «м'якої сили» України, її реалізації.

Окрім того, результати дослідження можуть бути використані й у навчальних цілях, зокрема під час розробки курсів та методичних матеріалів до них за напрямками «міжнародні відносини», «публічне управління» тощо. Практичні кейси та їх аналіз, представлені у роботі, будуть корисні вчителям, викладачам суспільних дисциплін, науковцям, що працюють у сфері досліджень «м'якої сили».

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації. Дисертаційне дослідження Константилюк С.Ю. виконано на належному рівні. Авторці вдалося досягнути поставленої мети та виконати визначені нею завдання. Водночас окремі положення дисертаційного дослідження викликають питання та є дещо дискусійними. Так, фокусування Константилюк С.Ю. на політиці «м'якої сили» США є обґрунтованим насамперед з огляду на вагомий ресурсний та інституційний потенціал даної держави. Водночас вважаємо, що запропонована теоретико-концептуальна модель, розроблена на прикладі США як держави з унікальними можливостями імплементації стратегії «м'якої сили», потребує додаткового обґрунтування в контексті її екстраполяції на середні та малі держави.

По друге, дане дослідження ґрунтовно розкриває ефективність «м'якої сили» як інструменту безпекової політики держави. Авторка також визначає й прогалини та недоліки «м'якої сили» у даному контексті. Однак у роботі відсутні критерії неефективності «м'якої сили» у безпековій політиці держави. На нашу думку, їхнє виокремлення посилило б прикладну цінність даного дослідження.

По третє, значна увага в роботі приділена двосторонній взаємодії США з Китаєм, РФ та ФРН, де окремі кейси постають у їхньому логічному взаємозв'язку та в контексті реалізації стратегічних цілей національної політики США. Водночас не вистачає, на нашу думку, звернення до політики «м'якої сили» у багатосторонньому форматі НАТО. Останнє, на нашу думку, дещо звужує уявлення про функціонування м'якої сили США в інституційному безпековому середовищі.

По четверте, в роботі подекуди трапляються стилістичні огріхи та одруки.

Вказані зауваги суттєво не впливають на загальний рівень наукового дослідження Константинок С.Ю., яке виконано на належному науковому рівні.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Константинок Світлани Юрїївни на тему ««М'яка сила» як інструмент безпекової політики в умовах сучасних глобальних викликів та загроз: на прикладі США», подана на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 052 – Політологія за спеціальністю 05 – Соціальні та поведінкові науки є завершеним самостійним науковим дослідженням, яке відзначається високою актуальністю, науковою новизною, має теоретичне та практичне значення, що підтверджено науковими публікаціями авторки.

Дисертація відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р. (зі змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 341 від 21.03.2022 р., № 502 від 19.05.2023 р., № 507 від 03.03.2024 р.), «Вимогам до оформлення дисертації», затвердженими Наказом МОН України від 12.01.2017 р.

№40 (зі змінами, внесеними згідно з Наказом МОН України від 31.05.2019 р. №579), тому її автор Константиюк Світлана Юріївна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 052 Політологія.

Рецензент

Кандидат історичних наук,
доцент, доцент кафедри політології
та державного управління
Чернівецького національного
університету
імені Юрія Федьковича

Наталія НЕЧАЄВА-ЮРІЙЧУК

